

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Strategisk miljøvurdering Natura 2000-plan 2022-2027

Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø
Natura 2000-område nr. 41
Habitatområde H41
Fuglebeskyttelsesområde F29

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen
Redaktion: Miljøstyrelsen Midtjylland

Forsidefoto:
Ladegård sø og Stubbergård Sø bagest.
Fotograf: Miljøstyrelsen Midtjylland

ISBN: 978-87-7564-488-9

Indhold

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027	4
1.1 Ikke teknisk resumé.....	4
1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer	5
1.2.1 Anden lovgivning	6
1.2.2 Andre relevante planer	6
1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ	8
1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen.....	8
1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet	11
1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed.....	11
1.4.2 Befolkningen	12
1.4.3 Menneskets sundhed	12
1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer	13
1.4.5 Materielle goder og kulturarv	13
1.4.6 Landskab.....	13
1.4.7 Arter	13
1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater	14
1.5 Eksisterende miljøproblemer	14
1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området	15
1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål.....	15
1.7 Planens indvirkning på miljøet.....	15
1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet	19
1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	20
1.10 Overvågning	21

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027

Den enkelte Natura 2000-plan er ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurderinger af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) underlagt krav om miljøvurdering. SMV rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af lovens bilag 4.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem kommunale og andre ansvarlige myndigheders handleplaner, der har fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen. Der kan således ikke i forbindelse med den statslige plan foretages en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da de statslige Natura 2000-planer ikke fastlægger, hvor den konkrete indsats skal gennemføres.

Natura 2000-område nr. 41, Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø består af habitatområde nr. 41 Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø og fuglebeskyttelsesområde nr. 29 Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø.

Området er i nationalt sammenhæng et vigtigt levested for flere fuglearter. På områdets udpegningsgrundlag findes ynglefuglene rørdrum, fiskeørn og rødrygget tornskade, der i perioder trækker over landegrænser fx. mod overvintringspladser i Afrika (fiskeørn og rødrygget tornskade). Især områderne ved Flyndersø og Stubbergård sø er meget vigtige levesteder for den på landsplan meget fåtallige ynglefugl fiskeørn. Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for en levedygtig bestand af de udpegede arter på nationalt niveau.

Natura 2000-planen bidrager til at sikre egnede levesteder for områdets fugle og arter, hvilket bl.a. sket gennem arbejdet for at sikre naturtyperne en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje. Planens indsatser for fugle på udpegningsgrundlaget vurderes potentielt at kunne hjælpe til at sikre og have gavnlig effekt på bestande af fugle, som bevæger sig over landegrænser.

Området er ikke geografisk forbundet med områder, herunder Natura 2000-områder, i udlandet. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består udelukkende af tiltag, som i forhold til områdets naturtyper vurderes at kunne påvirke lokalt fx udlægning af arealer til urørt skov eller potentiel udtagning af lavbundsarealer. Det vurderes derfor ikke, at Natura 2000-planen har grænseoverskridende påvirkninger ud over de ovenfor beskrevne.

1.1 Ikke teknisk resumé

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter, fugle og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover har de planlagte indsatser en positiv effekt for den øvrige natur, fugle og arter, der findes i området, og Natura 2000-planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Natura 2000-planen for området beskriver overordnet set et program for en plejeindsats, som skal medvirke til at sikre eksisterende beskyttede naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget.

En realisering af indsatsprogrammet sikrer synergi til evt. indsatser for øvrige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget og forventes ligeledes at have gavnlig effekt på andre arter, som anvender området.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen har fokus på at sikre synergieffekter, skabe større sammenhæng i naturen og sikre en mere naturlig dynamik i områderne fx ved genskabelse af hensigtsmæssig hydrologi og udvidelse af arealer med urørt skov. Dette kan ske gennem eksisterende og kommende tilskudsordninger vedr. plejeindsatser og lavbundsarealer og aftaler om udlægning af urørt skov. Udtagning af lavbundsarealer vil desuden sikre, at CO₂ bindes i jorden, og indsatsen forventes dermed have en positiv klimaeffekt.

Indsatsen beskrevet i planen medvirker ligeledes til at skabe flere muligheder for naturoplevelser for lokalbefolkningen i området og Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for området, på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover forventes det, at de planlagte indsatser har en positiv effekt for den øvrige natur og arter, der findes i området, og planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af målsætninger for det enkelte Natura 2000-område og områdets udpegningsgrundlag, samt et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse i planperioden 2022-2027. Målsætningerne består af overordnede målsætninger for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Retningslinjerne om naturområdernes forvaltning i indsatsprogrammet, har både konkret og generel karakter. Endelig indeholder Natura 2000-planen et oversigtsskema, der viser naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Hovedformål

For området findes følgende overordnede målsætninger i forslag til Natura 2000-planen.

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Målet er, at Flyndersø, Stubbergård Sø og de øvrige større søer i området udgør sammen med de terrestriske naturtyper et stort, sammenhængende og varieret naturområde, der rummer både ekstensivt drevne lysåbne arealer, skove med lang kontinuitet og velbevarede højmoser.

Flyndersø, Stubbergård Sø og de øvrige større søer i området opnår en veludviklet undervandsvegetation og fauna. Søerne og omgivelserne sikres som gode levesteder for den sjældne ynglefugl fiskeørn. Sikring af hede og overdrev er med til at fremhæve landskabselementerne i istidslandskabet.

De biogeografisk store arealer med tør hede (4030), surt overdrev (6230), højmose (7110), kildevæld (7220), bøg på mor (9110), stilkege-krat (9190) og skovbevokset tørvemose (91D0) samt naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus som våd hede (4010), tidvis våd eng (6410), nedbrudt højmose (7120), rigkær (7230) og elle- og askeskov (91E0) sikres og der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne.

Områdets småsøer, herunder naturtyperne næringsrig sø (5150) og brunvandet sø (3160) som er i stærkt ugunstig bevaringsstatus sikres en veludviklet undervandsvegetation og fauna, således at der fortsat findes gode levesteder for bl.a. stor vandsalamander i området. Søerne og omgivelserne sikres som gode levesteder for den på nationalt plan sjældne ynglefugl fiskeørn og for blank

seglmos, odder og damflagermus.

Hvor der er modstridende interesser mellem stilkege-krat (9190), tør hede (4030), surt overdrev (6230) og enekrat (5130) bevares ældre arealer med stilkege-krat (9190) mens de lysåbne naturtyper prioriteres over yngre tilgroningsstadier af stilkege-krat (9190). Der skal dog være plads til mosaiknatur, hvor de lysåbne, våde og tørre naturtyper støder op til skoven. Hvor der forekommer tilgroning af arealer med højmoser (7110), nedbrudt højmoser (7120) eller værdifulde rigkær (7230) og kildevæld (7220), evt. som følge af en menneskelig påvirkning som fx. afvanding, prioriteres de lysåbne naturtyper højere end naturtyperne skovbevokset tørvemose (91D0) eller elle- og askeskov (91E0). Gamle og/eller veludviklede naturlige bevoksninger med skovbevokset tørvemose (91D0) eller elle- og askeskov (91E0) bevares. Nedbrudt højmoser (7120) prioriteres gendannet til aktiv højmoser (7110).

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne. Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

1.2.1 Anden lovgivning

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Det vil sige, at alle myndigheder skal lægge Natura 2000-planen til grund i arealdrift på egne arealer, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt. Offentlige lodsejere er bundet af planens målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På lovområder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, kan der følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., på grundlag af konsekvensvurderinger, hvor dette er nødvendigt i henhold til lovgivningen herom. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan kræves tilladelse eller godkendelse efter anden lovgivning.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte Natura 2000-planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering.

1.2.2 Andre relevante planer

Anden generations Natura 2000-planer for 2016-2021 blev vedtaget i april 2016, og de opfølgende kommunale handleplaner blev endeligt vedtaget i foråret 2017.

Første generations Natura 2000-planer (2010-2015) fastlagde rammerne for en række grundlæggende indsatser, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Disse indsatser blev fastholdt og videreført i anden generations Natura 2000-planer (2016-2021). I tredje generation Natura 2000-planer igangsættes nye indsatser med særlig fokus på fortsat pleje til sikring af beskyttede naturtyper, fugle og arter, sikring af naturlig dynamik og større sammenhængende arealer fx udlægning af arealer til urørt skov, udtagning af lavbundsjord og ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi.

Natura 2000-planer, som omfatter fredskovpligtige arealer, og dermed er omfattet af skovloven, skal revideres med 12 års mellemrum, jf. skovlovens § 16, stk. 2. Det betyder således, at Natura

2000 skovplanerne, som er en del af 1. generations Natura 2000-planer, er gældende fra 2010 til udgangen af 2021 og at der i forbindelse med udarbejdelse af tredje generations Natura 2000-planer, også vil ske en revision af den del af Natura 2000-planerne, som omfatter fredsskovpligtige arealer.

Vandområdeplaner og EU's havstrategi

N41 er beliggende i vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Vandområdets økologiske og kemiske tilstand fremgår af vandområdeplanen for området.

For de Natura 2000-områder som også er omfattet af en vandområdeplan og Danmarks Havstrategi, er målsætninger og retningslinjer for indsatser om vandkvalitet, næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, hydrologi og fysiske forhold samlet i vandområdeplanen og/eller i basisanalysen med tilhørende indsatskatalog og havstrategien. Disse mål og indsatser vil bidrage til at forbedre vandmiljøet og vandkvaliteten i Natura 2000-områderne og understøtte Natura 2000-planens målsætninger.

Landsplandirektiver og kommuneplaner

Natura 2000-områderne, der er udpeget i medfør af miljømålsloven, skal fremgå af landsplandirektiver og kommuneplaner. I henhold til Bekendtgørelse om planlægning nr. 1157 af 1. juli 2020, må kommuneplaner ikke stride mod en Natura 2000-plan, jf. lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), en handleplan efter samme lovs § 46 a eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, eller stride mod en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove. Af redegørelsen til planforslag, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for et Natura 2000-områdes forvaltning, skal jf. bekendtgørelse om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, indgå en vurdering af planforslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Klimasikring

Regeringen har i december 2012 udgivet en handlingsplan for klimasikring af Danmark. Planen indeholder en lang række regeringsinitiativer, der skal medvirke til at skabe bedre rammer for klimatilpasningen lokalt. De enkelte kommuner har udarbejdet en klimatilpasningsplan. En vurdering af samspillet mellem den kommunale klimatilpasningsplan og Natura 2000-planen forudsætter kendskab til, hvor de forudsatte indsatser i Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført sammenholdt med de indsatser, der skal gennemføres som led i klimatilpasningsplanen.

Kommunal klimatilpasningsplan

Såfremt konkrete projekter som led i den kommunale klimatilpasningsplan kan påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering af projektet, inden det kan gennemføres. Dette gælder dog ikke, hvis projektet gennemføres som led i Natura 2000-planen og dermed har som delformål at sikre, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus.

Natur- og Biodiversitetspakke

I december 2020 blev der indgået aftale om Natur- og biodiversitetspakken, som har til formål at fremme natur og biodiversitet i Danmark og bidrage til at bremse naturens tilbagegang. Natur- og biodiversitetspakken skal gennemføres i perioden 2021-2024. Med Natur- og Biodiversitetspakken er der bl.a. afsat midler til udpegnings af nationalparker, udlægning af urørt skov, forbedring af havmiljøet og udarbejdelse af strategi for forvaltning af truede arter.

Det fremgår af Lov om naturnationalparker, at ansøger, i forbindelse med ansøgningsfasen til etablering af naturnationalparken, skal udarbejde en projektbeskrivelse for etablering af naturnationalparken, samt en forvaltningsplan for området. Planen skal tage højde for internationale naturbeskyttelseshensyn, herunder skal det fremgå af redegørelsen, om forvaltningsplanens gennemførelse er afhængig af tilladelser, godkendelser eller dispensationer ligesom der skal indgå en beskrivelse af nuværende status for naturen i området. Forvaltningsplanen er tiltænkt at skulle sikre en vildere naturforvaltning, bl.a. i Natura 2000-områder. Det fremgår i den forbindelse af lov om naturnationalparker, at det forudsættes, at den vildere naturforvaltning er i overensstemmelse med bevaringsmålsætninger i Natura 2000-planen for berørte områder.

Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af §3-arealer

Pr. 1. juli 2022 træder et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-arealer i kraft. Forbuddet vil gælde alle arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3 og vil i praksis hovedsageligt have betydning for ferske enge og strandenge, hvor der i dag kan være en lovlig drift med sprøjtning, gødskning og/eller omlægning. For de øvrige § 3-beskyttede naturarealer gælder der som udgangspunkt allerede et sådant forbud. En delmængde af de § 3 strandenge kan også være kortlagt som habitatnatur, mens de ferske enge ikke har en tilsvarende habitatnaturtype. Lovændringen forventes at have en gavnlig synergieffekt på Natura 2000-områderne, herunder evt. fugle og arter på udpegningsgrundlaget, samt de kortlagte habitatnaturtyper, både i form af en direkte effekt på de kortlagte strandenge og indirekte ved at mindske eventuel randpåvirkning.

1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ

I basisanalysen, der danner grundlag for Natura 2000-planen, er der foretaget en nærmere gennemgang af den nuværende naturtilstand i området.

1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen

Næsten det hele kortlagte areal med tør hede (4030) og 3/4 af det kortlagte areal med surt overdrev (6230) er beregnet til at være i god-høj naturtilstand pga. drift og pleje på størsteparten af arealet.

Godt halvdelen af det samlede areal med rigkær (7230) beregnes til at være i god-høj naturtilstand, især pga. at arealerne er plejet og der ikke er problemer med invasive arter. De resterende arealer er i moderat tilstand grundet tilgroning med græs/urte vegetation og vedplanter.

Over halvdelen af det kortlagte areal med hængesæk (7140) er i god-høj tilstand med en god-høj strukturtilstand, bl.a. pga. en god hydrologi og fravær af invasive arter. De resterende arealer er i moderat tilstand pga. høj græs/urte vegetation samt tilgroning med vedplanter.

Omkring 2/3 af det kortlagte areal ned nedbrudt højmose (7120) er i god-høj tilstand pga. begrænsede problemer med tilgroning og da der ikke er registreret påvirkning med næringsstoffer fra nærliggende, dyrkede arealer. De resterende arealer er i moderat tilstand pga. høj græs/urte vegetation og tilgroning med vedplanter, enkelte steder er der også registreret afvanding.

Omkring 86% af det kortlagte areal med tidvis våd eng (6410) er beregnet til at være i god-høj naturtilstand primært pga. en god hydrologi og ca. 87% af det kortlagte areal med kildevæld (7220) er i god-høj tilstand pga. en god hydrologi, ingen invasive arter og kun lokale problemer med tilgroning i vedplanter.

Der er kortlagt to små områder med højmose (7110) i Natura 2000-området. Naturtypen er beregnet til at være i god-høj naturtilstand, bl.a. fordi der ikke sker afvanding, og der ses ikke

tilgroning med hverken høje urter eller invasive arter. Omkring 3/4 af det kortlagte areal med våd hede (4010) er i god-høj tilstand da der er pleje på arealerne, der er en god hydrologi og næsten ingen invasive arter.

Der er to forekomster af enekrat (5130) i området. Begge arealer er beregnet til at være i god-høj naturtilstand pga. en fin struktur med baggrund i afgræsning.

I området er der kortlagte følgende skovnaturtyper; bøg på mor (9110), stilkeke-krat (9190), skovbevokset tørvemose (91D0) samt elle- og askeskov (91E0). Den arealmæssigt langt største del er stilkeke-krat, hvor ca. 88% af arealet har <1 stort træ/ha og resten har 1-5 store træer/ha. I denne naturtype har knapt halvdelen af det kortlagte areal 6-10 liggende døde stammer/ha og resten af arealet har langt færre liggende døde. Samme fordeling ses hos de stående døde stammer.

På tværs af arealerne med de resterende 3 kortlagte skovnaturtyper i området, bøg på mor (9110), skovbevokset tørvemose (91D0) samt elle- og askeskov (91E0) gælder, at det samlede areal har 0-5 store træer/ha. For liggende døde stammer gælder, at ca. 3/4 af det samlede areal har <1 liggende død/ha mens resten har 1-4 liggende døde/ha. For stående dødt ved gælder, at ca. 90% af det samlede kortlagte areal af de 3 skovnaturtyper har <1 stående død/ha mens resten har 1-5 stående døde stammer/ha.

Jf. seneste Artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovnaturtyper og lokalt er der problemer med afvanding af de våde skovnaturtyper elle- og askeskov (91E0) og skovbevokset tørvemose (91D0).

I Natura 2000-området er der kortlagt og tilstandsvurderet 22 småsøer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med hhv. 1 i høj tilstand, 19 i god tilstand og 2 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig undervandsvegetation samt en udbredt flydebladsvegetation. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af en artsrig undervandsvegetation, og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofførrelse.

I området er der kortlagt og tilstandsvurderet 5 søer med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). De er tilstandsvurderet med hhv. 2 i høj tilstand og 3 i god tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig undervandsvegetation med gode rentvandsarter. Der er kortlagt en småsø med habitatnaturtypen lobeliesø (3110) i høj tilstand. Søen har en stor udbredelse af undervandsvegetation. Udbredelsen af rosetplanter er i dag fåtallig, men omfatter gode rentvandsarter som tvepibet lobelie og sortgrøn braseføde.

I området er der kortlagt en småsø med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130) i god tilstand. Søen er generelt præget af en artsrig bredzone med en stor dækning af karakteristiske amfibiske planter.

Endelig er der i området kortlagt en småsø med habitatnaturtypen kransnålalge-sø (3140) i god tilstand. Søen er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation.

17 ud af 22 søer kortlagt som levesteder for stor vandsalamander har en god-høj tilstand, mens de resterende 5 er i moderat tilstand. Søerne i god-høj naturtilstand er generelt ikke tydeligt påvirket af næringsstoffer, har en høj andel af en artsrig undervandsvegetation, en veludviklet rørsump og har kun en begrænset skyggepåvirkning fra træer og buske. Disse søer vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander. Søerne i moderat tilstand er til gengæld generelt mere præget af næringsstofbelastning i form af dominans af liden andemad. Disse søer vurderes pt. at være

mindre gode levesteder for arten.

På udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området findes desuden arterne blank seglmos, odder og damflagermus.

Inden for området er blank seglmos i 2. overvågningsperiode fundet to steder mens den i seneste overvågningsperiode fundet er fundet på tre lokaliteter dels nær ruinen af Stubberkloster dels to steder i den sydøstlige del af området nær Stubbergård Plantage. Den største bestand nær klosterruinen vurderes at være stabil mens de to mindre bestande mod sydøst er truet af tilgroning med græsser og urter. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for 2019 er bestandsudviklingen for blank seglmos samlet set ukendt i Danmark.

Der er fundet spor/ekskrementer fra odder på 6 undersøgte stationer i området ved seneste overvågning, dels ved afløbet fra Flyndersø og Stubbergård Sø, dels ved vandløbet mellem Skallesø og Flyndersø samt tre steder i vandløbet mellem Stubbergård Sø og Flyndersø. Antallet af stationer med fund er det samme som under forrige overvågningsperiode 2011-12, hvor fundene dog var mere koncentreret omkring den midterste del af habitatområdet. På baggrund af udbredelsen samt områdets karakter med adskillige vandløb og søer med uforstyrrede skjulesteder, vurderes der at være en stabil forekomst af odder i området. Der vurderes således umiddelbart ikke at være trusler for artens forekomst i området. Jf. DCE's NOVANA rapport fremgår det, at der i Jylland findes en vidt udbredt og levedygtig bestand af odder som er fælles for den atlantiske og den kontinentale biogeografiske region.

Damflagermus er ved den seneste overvågningsperiode registreret i sydenden af Stubbergård Sø og ved Helle sø. Antallet af registreringer inden for området er således steget siden sidste overvågningsperiode, hvor arten blev registreret ved Flyndersø. Det vurderes dog, at arten benytter området i forbindelse med fouragering og yngel i større grad end illustreret af overvågningen. Især da de store arealer med søflade og skov i området vurderes at give gode forudsætninger for en forekomst af damflagermus. Der vurderes således ikke at være trusler for artens forekomst i området. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for 2012-17 er forekomsten af damflagermus inden for de N2000-områder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget, stabil.

Inden for fuglebeskyttelsesområdet er der kortlagt to levesteder for rørdrum, hvoraf det ene omkring Skallesø er adskilt i to delområder. Begge steder udgør de sammenhængende rørskovsarealer gode yngle- og fourageringsmuligheder for rørdrum.

På udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området findes desuden ynglefuglene fiskeørn og rødrygget tornskade.

Fiskeørn yngler ret stabile med et enkelt par i området. Der vurderes at være store områder med gode muligheder for placering af reden et uforstyrret sted samt gode fourageringsmuligheder i områdets mange søer. Således ses ikke at være trusler mod artens fortsatte yngleforekomst i området. Jf. DCE's NOVANA-rapport vurderes bestanden af ynglende fiskeørn i Danmark at være stigende. Fiskeørn er især negativt påvirket af menneskelige forstyrrelser i yngleperioden, som kan få fuglene til at opgive deres yngleforsøg. Arten påvirkes også af omlægning af oprindelig gammel løvskov og dermed mangel på egnede yngletræer.

Rødrygget tornskade er ny på områdets udpegningsgrundlag og blev for første gang overvåget i NOVANA programmet i 2019, hvor der blev fundet et enkelt ynglepar på et overdrevsareal sydøst for Flyndersø. Der vurderes at være mange velegnede levesteder i form af lysåbne overdrev med spredt bevoksning af fx. ene, og der vurderes ikke at være trusler mod artens fortsatte yngleforekomst i området. Jf. DCE's NOVANA-rapport er bestanden af ynglende rødrygget

tornskade i Danmark stabilt. Potentielle trusler mod arten er formentlig først og fremmest ødelæggelse af artens ynglehabitater.

En række naturtyper og levesteder for arter og fugle, som området er udpeget for at beskytte, kræver vedvarende drift for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre naturtyper og levesteder i moderat til dårlig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke indsatsprogrammet i Natura 2000-planen realiseres, er der risiko for, at den høje eller gode naturtilstand på en store andel af områdets naturtyper ikke fastholdes.

Tilsvarende er der risiko for, at naturtilstanden ikke vil blive forbedret på bl.a. hængesæk og rigkær da der er behov for en indsats i form af en hensigtsmæssig drift bl.a. for at hindre yderligere tilgroning i høje urter og vedplanter.

Naturtilstanden vil potentielt set ikke blive forbedret på de næringsrige småsøer, der bærer præg af næringsstofforføring. Det samme vil gøre sig gældende for den del af de småsøer, som er levested for stor vandsalamander, og som er kortlagt til at være i moderat-ringe tilstand fx. pga. tilførsel af næringsstoffer og/eller beskyttede vandflader. Tilsvarende vil forholdene ikke blive forbedret for de delbestande af blank seglmos, der vurderes at være truet af tilgroning af levestederne med høj vegetation.

I tilfælde af, at indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode ikke gennemføres, er der risiko for at den biologiske mangfoldighed i området generelt stagnerer, hvilket for befolkningen kan betyde, at de ikke får adgang til naturområder af højere kvalitet. Rekreative aktiviteter kan af denne årsag blive mindre attraktive, hvorved den positive effekt på befolkningens sundhed udebliver.

1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

I dette afsnit beskrives de øvrige miljøforhold i og udenfor Natura 2000-området, der kan blive væsentligt berørt af Natura 2000-planen.

1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Natura 2000-planen bidrager, ud over sikring af naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for området, generelt til at sikre de øvrige naturtyper og arter, der findes inden for området, idet Natura 2000-planerne generelt medvirker til at etablere gunstige forhold for naturen.

Tilgroning med høje græsser, urter og vedplanter samt forekomst af invasive arter forandrer naturen og kan føre til ændringer i artssammensætningen, således at vegetationen i højere grad præges af arter, der ikke er karakteristiske for naturtypen. Genetablering af mere naturlige vegetationsforhold vil modvirke denne udvikling, ligesom det også kan medvirke til, at arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede forhold.

Ændringer i hydrologien som følge af realisering af hydrologiprojekter kan bl.a. medvirke til at sikre, at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation genindfinder sig i større dele af området. Genetablering af en hensigtsmæssig hydrologi kan ligeledes medvirke til at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede hydrologiske forhold.

Med planens indsats for habitatnaturen sikres samtidig en stor del af den § 3-beskyttede natur i området. Derudover vil en mulig etablering af sammenhængende natur ved udlægning af omdriftsarealer til ny natur bidrage til at gøre arealerne mere robuste, ligesom randpåvirkningerne

af naturen vil blive mindsket. Samtidig kan Natura 2000-planen medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødsning. Udpining vil øge sandsynligheden for indvandring af en artsrig flora og fauna, da en meget stor del af især de sjældnere arter er tilknyttet næringsfattige forhold. Dette vurderes også at gavne en stor del af områdets § 3-beskyttede enge, heder, moser og overdrev, der ikke er omfattet af Natura 2000-planen. Udlægning af skove til urørt skov vil medføre at skovdriften ophører og i vidt omfang skal overlades til sig selv. Dermed vil der skabes plads til naturlige biologiske processer, der skaber flere levesteder, og dermed øger den biologiske mangfoldighed. I overgangsperioden vil der ofte aktivt blive skabt flere habitater f.eks. ved veteranisering af træer og skabelse af lysninger.

I og omkring Natura 2000-området findes bestande af fredede arter som stor vandsalamander og andre padder, firben, hugorm, snog og andre krybdyr. Hertil kommer mange andre sjældne arter af bl.a. insekter, herunder dagsommerfugle og guldsmede, fugle, flagermus, vandplanter, mosser og svampe. Genetablering af hensigtsmæssig hydrologi og natur samt sikring af en hensigtsmæssig drift/pleje eller skovnaturtypebevarende drift eller urørt skov vil i mange tilfælde medføre, at forholdene for ovenstående arter og naturarealer forbedres, idet deres naturgrundlag forbedres sammen med indsatsen for habitatnaturen.

1.4.2 Befolkningen

Natura 2000 område N41 Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø er beliggende i Skive og Holstebro Kommuner. Indbyggertallet i Skive Kommune er på 45.425 og i Holstebro Kommune på 58.662.

Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. Sikringen af den eksisterende natur kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som fx vil kunne medføre en ændret drift på arealerne.

Planen vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser. Natura 2000-planen vil kun undtagelsesvist og på mindre arealer kunne hindre den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag. Ændringer af hegning eller udlægning af arealer til urørt skov kan potentielt have en betydning for befolkningens adgang i området. Udlægning af urørt skov i området kan potentielt medføre, at færdsel uden for veje og stier med tiden kan ændre sig.

1.4.3 Menneskets sundhed

Mange, især bynære, Natura 2000-områder udnyttes til rekreative aktiviteter, f.eks. vandring og cykling, som bidrager til menneskets sundhed. Natura 2000-planen vil potentielt kunne medføre, at den rekreative udnyttelse af områder udlagt til urørt skov ændrer sig, ligesom der vil være øget fokus på formidling af naturen til gavn for brugere af området. Udover urørt skov vil Natura 2000-planen kun undtagelsesvist og på mindre arealer ændre den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag, da indsatserne i området primært drejer sig om pleje af hedearealer, bekæmpelse af invasive arter og potentiel udtagning af lavbundslande samt sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne.

I området findes flere velbesøgte udflugtsmål. Ved vestsiden af Stubbergård sø ses resterne af det gamle nonnekloster Stubber Kloster, der sammen med den handicapvenlige mosesti i nordenden af søen og vandrestien hele vejen rundt om søen udgør en velbesøgt vandrerute.

Ved vestsiden af Flyndersø ligger frilandsmuseet Hjerl Hede, hvor der især i sommerperioden

foregår en levendegørelse af 300 års historie på landet og i nordøst enden af søen findes dels Flyndersø Camping dels Hjelm Hede.

Alle de nævnte steder er udgangspunkt for mange besøgende på vandrestier i N2000 området. Kendskab til naturen og dens værdier vil medvirke til at skabe incitament til en større rekreativ udnyttelse af området.

1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer

Mulig etablering af sammenhængende natur ved udlægning af omdriftsarealer til ny natur vil bidrage til at gøre arealerne mere robuste overfor ekstreme vejrforhold og klimaændringer, ligesom randpåvirkningerne af naturen vil blive mindsket. Samtidig kan Natura 2000-planen medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødsning. Mulig etablering af ny natur på lavbundsarealer kan derudover medvirke til at mindske udledningen af CO₂ samt påvirke søer og vandløb positivt og bidrage til realisering af vandområdeplanen for området.

1.4.5 Materielle goder og kulturarv

Det vurderes ikke, at planen påvirker materielle goder, idet en realisering af indsatsprogrammet ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede befolkning eller lokalbefolkninger. Planen vil potentielt kunne påvirke kulturarv fx i form af pleje af fortidsminder idet der findes adskillige gravhøje og enkelte sten og jorddiger i området. Planen vurderes ikke at medføre en påvirkning af andet kulturarv.

1.4.6 Landskab

Området ligger på kanten af israndslinjen. Grimme Bakker på østsiden af Flyndersø er dannet ved sammenfygning af smeltevandssand og ligger som et karakteristisk landskabselement i områdets østlige del. Stubbergård Sø og Flyndersø ligger i en tunneldal, og bredderne er stejle skrænter, der flere steder er beklædt med egekrat og tilstødende nåletræsplantager. Søerne er omgivet af et meget kuperet dødislandskab, hvor flere af lavningerne er omdannet til små søer eller højmoser. Således er Mørkesø og "Hatten" placeret i dødishuller.

Sikring og forbedring af naturgrundlaget som følge af Natura 2000-planen med pleje af hedearealer, udtagning af lavbundslande, urørt skov, bekæmpelse af invasive arter samt sikring af hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje af arealerne vil kunne øge landskabsværdien i området, idet det varierede landskab bestående af forskellige landskabstyper fastholdes eller evt. udbygges. Plejeindsatser ifm. N2000-planen vurderes dog kun at kunne få en begrænset effekt på landskabet i området.

1.4.7 Arter

Af interessante arter inden for området bør fremhæves ynglende fiskeørn, som et af de eneste steder i landet og der er inden for de seneste år konstateret bæver i området. I området findes desuden en vigtig bestand af bilag IV-arterne odder, stor vandsalamander og flere arter af flagermus, herunder damflagermus.

Områdets terrestriske naturtyper er levested for flere sjældne planter som f.eks. hvid næbfrø og loppe-star og fåtallige sommerfuglearter som brun pletvinge, der er i tilbagegang på landsplan. Natura 2000-planen vil kunne påvirke forskellige Bilag IV-arter, arter på udpegningsgrundlaget og arter som lever i tilstødende områder, da planen indeholder en række indsatser til forbedring af habitater og levesteder for arter i området.

1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater

Indenfor Natura 2000-området er der to fredede områder. Det drejer sig om en landskabsfredning af arealerne omkring Flyndersø og Hjerl Hede samt en fredning omkring Stubbergård sø som har til formål at beskytte området landskabsmæssige karakter, de kulturhistoriske værdier samt de naturvidenskabelige interesser og at forbedre offentlighedens muligheder for rekreativ udnyttelse af området.

Natura 2000-planen indeholder indsatser, som kan påvirke naturværdier og beskyttelsen af arter positivt og således bidrage til at sikre fredningens formål.

1.5 Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er beskrevet i basisanalysen, der danner grundlag for udkast til Natura 2000-planen for området. Planens mål er at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak kan påvirke næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdeposition.

Tilgroning med høje græsser/urter og vedplanter samt tilstedeværelse af invasive arter forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturtype-karakteristiske vegetation erstattes af en mere artsfattig vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter.

Afvanding i form af grøfter, dræn eller pumper forandrer ligeledes naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter, der er knyttet til mere tørre forhold.

Der er inden for området kortlagt 32 småsøer, hvoraf de 2 er beregnet til kun at være i moderat tilstand. I disse er der konstateret en vis udbredelse af grønne trådalger og en mindre udbredt undervandsvegetation, hvilket bl.a. kan skyldes tilførsel af næringsstoffer. Evt. trusler for områdets store søer over 5 ha og vandløb vurderes og håndteres i vandområdeplanen for området.

5 af de 22 søer kortlagt som levesteder for stor vandsalamander vurderes at være præget af næringsstofbelastning i form af opvækst af grønne trådalger og dominans af liden andemad. Derudover er de ofte helt eller delvist skygget af træer og buske og kun med en lav andel af undervandsvegetation. Disse søer vurderes pt. at være mindre gode levesteder for arten.

I området findes tre bestande af blank seglmos. Den største af bestandene vurderes at være stabil mens de to mindre bestande vurderes at være truet af tilgroning med højere vegetation.

For arterne odder og damflagermus er der af Miljøstyrelsen foretaget en overvågning over arternes forekomst inden for området. Der vurderes ikke at være trusler med disse arters forekomst i området.

Der er ikke kendskab til øvrige trusler i området.

1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området

I dette afsnit redegøres der for, om planen, med dens indsatser, potentielt vurderes at forværre eller afhjælpe ovennævnte trusler.

Natura-2000 planen indeholder ingen konkrete indsatser, der kan ændre på deposition af kvælstof eller øvrig næringsstofftilførsel til områdets naturtyper. Emission af ammoniak reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven, som bidrager til at mindske ammoniakudledning fra punktkilder. Planen indeholder en målsætning om etablering af og fastholdelse af pleje på de lysåbne naturtyper. Der gennemføres desuden en grundlæggende indsats på hedearealer. Disse indsatser forventes at nedbringe truslen om tilgroning og ligeledes at medvirke til at bekæmpe de invasive arter inden for Natura 2000-området.

Etablering af en mere hensigtsmæssig hydrologi samt fastholdelse af de indsatser, der evt. er gennemført for at forbedre hydrologien i de to foregående planperioder vil bidrage til at stabilisere eller forbedre naturtilstanden og mindske behovet for en vedvarende indsats i de beskyttede naturtyper, der stiller særlige krav til hydrologien. Der er planlagt indsats om urørt skov.

Der søges udtaget kulstofholdig lavbundsjord i så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø. Indsatsen for de lysåbne naturtyper vil desuden i stor udstrækning medvirke til at sikre forholdene for områdets udpegede arter.

1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål

Danmark har tilsluttet sig en række internationale konventioner indeholdende miljøbeskyttelsesmål, hvis indhold i en lang række tilfælde er indarbejdet i lovgivningen. For EU- lovgivningen gælder generelt, at den er implementeret i dansk lovgivning. Danmark har bl.a. ratificeret Ramsarkonventionen og Biodiversitetskonventionen. Biodiversitetskonventionens formål er bl.a. at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares. Formålet med Ramsarkonventionen er at beskytte vådområder med en særlig betydning for fugle. Danmark har udpeget 28 Ramsarområder, der alle indgår i EU's fuglebeskyttelsesområder. Ramsarområderne er dermed en del af det danske Natura 2000-netværk.

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven, lovebekendtgørelse nr.119 af 26. januar 2017 med senere ændringer. Planen vil sikre, at areal og tilstand af kortlagte naturtyper og levesteder for omfattede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne for tredje planperiode.

1.7 Planens indvirkning på miljøet

Natura 2000-planens indsats vedrører hovedsageligt forbedring af allerede eksisterende og beskyttet natur, idet evt. forbedrede vandforhold for naturarealer og eventuel udtagning af kulstofholdige lavbundsborde har en positiv effekt på særligt biodiversitet, men også i forhold til vand- og klimamål.

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovebekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021, bilag 4.

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen påvirkning	Redegør for indvirkning
Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	X		Der er indledningsvist i den strategiske miljøvurdering redegjort for planens

		<p>indvirkning på miljøet over landegrænser.</p> <p>Natura 2000-planen medvirker generelt til at sikre, at flora, fauna og biologiske mangfoldighed bevares og forbedres, idet planen medvirker til at skabe gunstige forhold for naturen. I Natura 2000-område N41, Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø, vil Natura 2000-planen medvirke til at hindre tilgroning med høje græsser, urter og vedplanter samt forekomst af invasive arter således at vegetationen i højere grad præges af arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Det kan også medvirke til, at arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede forhold.</p> <p>Ændringer i hydrologien som følge af realisering af hydrologiprojekter kan bl.a. medvirke til at sikre, at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation genindfinder sig i større dele af området. Genetablering af en hensigtsmæssig hydrologi kan ligeledes medvirke til at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede hydrologiske forhold.</p> <p>Realisering af planens indsatsprogram vil samtidig sikre den § 3-beskyttede natur i området. Dette vurderes også at gælde for den del af områdets § 3-beskyttede naturtyper, der ikke er omfattet af Natura 2000-planen. Sikring af en hensigtsmæssig drift/pleje eller skovnaturtypebevarende drift eller urørt skov vil i mange tilfælde medføre, at forholdene for områdets arter og naturarealer forbedres, idet deres naturgrundlag forbedres sammen med indsatsen for habitatnaturen.</p>
Befolkningen	X	<p>Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. For visse arealer vil gennemførelsen af planen betyde, at de vil blive omfattet af en plejeindsats, som vil kunne medføre en ændret drift på</p>

			<p>arealerne.</p> <p>Planen vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser.</p> <p>Visse indsatser, fx potentielle hydrologiprojekter og udlægning af urørt skov, vil kunne medføre ændringer i adgangen til delområder indenfor Natura 2000-området.</p> <p>Der er offentlig adgang til store dele af området. Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.</p>
Menneskers sundhed	X		<p>Planen medvirker til at sikre de beskyttede naturtyper i området således, at naturen i området på sigt opnår en god-høj kvalitet. Naturområder af god-høj kvalitet er af betydning for den rekreative udnyttelse af området og dermed menneskers sundhed.</p> <p>Det vurderes, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet at en øget biodiversitet og mere robuste økosystemer vil bidrage positivt til menneskets sundhed. Sikringen af en beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt.</p>
Jordbund		X	<p>Det vurderes, at planen ikke påvirker jordbundens beskaffenhed idet at indsatsprogrammet i planen ikke omfatter tiltag som vil kunne bevirke, at stoffer eller andet materiale vil kunne påvirke jordbunden, ligesom der heller ikke graves i området.</p>
Vand	X		<p>Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne. Natura 2000-planens indsatser vedrørende naturpleje og sikring af en mere hensigtsmæssig hydrologi vil medvirke til at tilbageholde kvælstof og dermed bidrage til at opfylde</p>

			vandområdeplanens mål.
Luft		X	Det vurderes, at Natura 2000-planens indsatser for forbedring af de beskyttede naturtyper og arter ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.
Klimatiske faktorer	X		Evt. omlægning af lavbundslande fra omdriftsarealer til naturarealer samt udlægning af urørt skov vil medvirke til at begrænse udledningen af CO ₂ .
Materielle goder		X	Det vurderes, at planen ikke påvirker materielle goder, idet at realisering af indsatsprogrammet ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede befolkning eller lokalbefolkninger. Adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er vurderet under emnerne "Befolkningen" og "Menneskets sundhed".
Landskab	X		Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, kan potentielt sikre eller evt. øge landskabsværdien ved at give mulighed for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper.
Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv.	X		Planen vil potentielt kunne påvirke kulturarv fx i form af pleje af fortidsminder idet der findes adskillige gravhøje og enkelte sten og jorddiger i området. Planen vurderes ikke at medføre en påvirkning af andet kulturarv eller arkitektoniske og arkæologiske værdier.
Arter	X		Det vurderes, at især indsatser om udtagning af lavbundsland og udlægning til urørt skov vil medvirke til at sikre og forbedre levesteder for en række arter på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området. Da indsatserne i planen også forventes at forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder og områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, vil planen bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, herunder Bilag

			IV-arter, som er tilknyttet disse områder.
Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater	X		Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for området vurderes ikke at stride imod områdets fredninger, da fredningerne bl.a. har til formål at sikre naturværdier, hvilket Natura 2000-planen forventes at bidrage til.
Kumulative effekter	X		Natura 2000-planen har til formål at sikre og forbedre naturkvaliteten og habitater for arter på området udpegningsgrundlag. Evt. realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning i samspil med konkrete projekter.

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen Natura 2000-planens retningslinjer. For så vidt angår modstridende naturinteresser henvises til Natura 2000-planens afsnit 3.3. Se i øvrigt afsnit om grundlag for prioriteringer nedenfor.

Natura 2000-planerne skal generelt sikre en højere kvalitet af naturen og bidrage til en større biologisk mangfoldighed. Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området, hvor en indsats mod invasive planter og hjemmehørende vedplanter samt sikring af en hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne og arternes levesteder skal bevare den åbne dynamik i området.

Planen indeholder en indsats om sikring af hensigtsmæssig hydrologi. En ændring af hydrologien i området vil potentielt kunne påvirke skovnaturtyper, som bliver vådere og hvor bevoksninger visse steder vil gå ud som følge af ændret vandstand. Det skal i forbindelse med behandling af enkeltprojekter sikres, at det samlede areal af naturtyperne bevares ved at bevoksninger får mulighed for at opstå andre steder i Natura 2000-området eller inden for den biogeografiske region.

Græsning vil alt efter intensitet og typen af græssere, potentielt kunne påvirke følsomme forekomster af f.eks. rigkær, kildevæld og hængesæk. Normalt vil en påvirkning af følsomme forekomster af naturtyper eller levesteder for arter kunne undgås ved at regulere græsningstrykket eller frahegne de følsomme naturtyper og/eller levesteder for arter, der findes i området. I dette område gælder det f.eks. forekomster af kildevæld, som vurderes at være følsom over for pleje med græsning.

Planen indeholder en indsats om udlægning af urørt skov samt udtagning af kulstofholdig lavbundsjord. Disse indsatser, kan på mindre områder medføre en ændret adgang på visse tidspunkter af året, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan blive sværere som følge af væltede træer, højere vandstand og eventuelle indhegninger. Hvor staten udlægger urørt skov vil

adgangen til området vil blive sikret gennem fortsat vedligeholdelse af veje, stier og friluftsfaciliteter i skovene vil fortsat være tilgængelige. På private arealer der udlægges til urørt skov vil de generelle adgangsregler som følger af Lov om naturbeskyttelse, fortsat gælde.

Pleje af eksisterende natur samt udlægning af landbrugsarealer til natur og arealer til urørt skov vil ske efter aftaler med lodsejeren og kommunerne og/eller Naturstyrelsen og gennem eksisterende og kommende tilskudsordninger vedrørende plejeindsatser og lavbundsarealer samt aftaler om urørt skov.

Planen indeholder en indsats om udtagning af kulstofholdig lavbundsjarde. En udtagning af lavbundsjarde vil, alt efter beliggenhed og omfang af projekterne som endnu ikke kendes, potentielt kunne påvirke yngleområder for bilag IV-arter som stor vandsalamander og andre padder. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere. En negativ påvirkning af levesteder for stor vandsalamander vil kunne undgås ved fx at sikre tilstrækkeligt med egnede ynglesteder på det tidspunkt projektet realiseres, ligesom en nøje planlægning af anlægsfasen af projektet på bestemte tidspunkter af året, samt evt. brug af paddehegn, vil kunne forebygge ødelæggelse af yngleområder, samt påvirkning af bestanden af stor vandsalamander. Evt. etablering af erstatningsbiotoper vil ligeledes kunne sikre opretholdelse af den økologiske funktionalitet for arten.

Med gennemførelse af Natura 2000-planen forbedres tilstanden af de lysåbne naturtyper, og planen vurderes derfor overordnet ikke at have negativ indvirkning på miljøet.

1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planerne udarbejdes som følge af habitatdirektivets artikel 6. stk. 1, som fastslår, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket bl.a. kan indebære udarbejdelse af hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler. I Danmark udarbejdes Natura 2000-planer, som angiver overordnede og konkrete mål for lokaliteterne, indsatsprogram med retningslinjer og evt. mulighed for prioritere mellem forskellige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget ved realisering af indsatsprogrammet.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem frivillige og lokale indsatser. Natura 2000-planen udarbejdes på baggrund af en basisanalyse, der bl.a. præsenterer data, redegør for relevante trusler og naturtilstanden. Natura 2000-planen danner efterfølgende grundlag for udarbejdelsen af en Natura 2000-handleplan. Natura 2000-handleplanen udarbejdes af kommunale og andre ansvarlige myndigheder, og har fokus på de forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Der kan således ikke i forbindelse med Natura 2000-plan foretage en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da Natura 2000-planer ikke fastlægger hvor den konkrete indsats skal gennemføres. Miljøvurderingen er gennemført ud fra tilgængelig viden, bl.a. de oplysninger der fremgår af basisanalysen, udkast til Natura 2000-planen og det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

I de seneste basisanalyser (offentliggjort juni 2020) redegøres der for relevante trusler, og dermed at der fortsat er behov for indsatser for at sikres den nuværende naturtilstand og på sigt opfylde habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivets mål. I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed bl.a. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundsjarde. Derudover er der fokus på sikring af

den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer, bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering.

I forslag til Natura2000 planen for N41 Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø planlægges der en indsats om at arbejde for at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift, pleje og bekæmpelse af invasive arter, og der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur.

Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til habitatnaturtyper samt udlægning af urørt skov, så der kan skabes større sammenhængende arealer og diversitet i naturtyperne samtidig med, at udtagningen og omlægningen bidrager til både at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremmer herved den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype, fugl eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper, fugle eller arter. For området er der foretaget følgende valg:

Prioriteringen af indsatser for naturtyper, fugle og arter beror på kendskab til forekomster, bestande og specifikke behov jf. basisanalysen for Natura 2000-området. Dertil er visse arter og naturtyper på forhånd prioriterede jf. EU's habitatdirektiv da de er af fællesskabsbetydning og har et særligt fokus.

De steder, hvor der er modstridende interesser mellem stilkege-krat, tør hede, surt overdrev og enekrat bevares jf. planen ældre arealer med stilkege-krat mens de lysåbne naturtyper prioriteres over yngre tilgroningsstadier af stilkege-krat. Der skal dog være plads til mosaiknatur, hvor de lysåbne naturtyper støder op til skoven. På denne måde sikres den fortsatte tilstedeværelse af både ældre arealer med stilkege-krat og de lysåbne arealer. Gamle og/eller veludviklede naturlige bevoksninger med skovbevokset tørvemose eller elle- og askeskov bevares jf. planen. På denne måde sikres de våde naturtyper mod at gro til og forsvinde på længere sigt og det sikres det, at de gamle og ofte biologisk værdifulde bevoksninger med de to våde skovnaturtyper bevares.

For nedbrudte højmoser eller skovbevokset tørvemose med mulighed for naturlig regeneration til den prioriterede naturtype aktive højmoser gælder, at en gendannelse af aktive højmoser jf. planen vil være ønskeligt, og i disse tilfælde vil det være acceptabelt, at arealet af nedbrudte højmoser og skovbevokset tørvemose falder i det enkelte område og på biogeografisk niveau.

Det vurderes således, at den oprindelige aktive højmose har en væsentlig større biologiske værdi end den nedbrudte højmose og den tilgroede version af tørvemosen og der sigtes derfor mod at genoprette den oprindelige mosetype.

1.10 Overvågning

Resultatet af Natura 2000-indsatsen i forhold til udpegningsgrundlag og naturtilstanden bliver fulgt op på gennem det nationale overvågningsprogram, NOVANA, som Miljøministeriet er ansvarlig for. Desuden afrapporterer Danmark bevaringsstatus vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen bygger på kortlægningsdata og udgør det nuværende vidensgrundlag om status for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Basisanalysen

gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art, fugl og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

Resume

Strategisk MiljøVurdering for forslag til Natura 2000-plan 2022-2027 for Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø (nr. 41). Miljøvurderingen sammenfatter Natura 2000-planforslagets påvirkning af miljøet.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk